

МАЛА ВІДКРИТА ЕКОНОМІКА В ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації та подолання світової фінансово-економічної кризи реалізація політики імпортозаміщення стає вимушеною і неминучою мірою для країн з малою відкритою економікою внаслідок необхідності забезпечення їх економічної безпеки і збереження економічної незалежності. При цьому імпортозаміщення як самоціль в умовах відкритої економіки є недосяжною, так само як неможливий і недоцільний перехід до автаркії і ізолюваності держави. Імпортозаміщення є складовою економічної політики країни, грамотна реалізація якої дозволить не тільки скоротити імпорт, одночасно вивільняючи валютні кошти і вирівнюючи найважливіші економічні показники, а й за допомогою механізмів стимулювання національного виробника вийти на зовнішні ринки з конкурентоспроможною продукцією, не ущемляючи право вибору споживача, зберігаючи економічну ефективність імпортних замінних проектів і доцільність їх фінансування.

Вагомий внесок у дослідженні малих відкритих економік зробили такі вчені-економісти як Петрук П. В. [1], Пилипенко І. Н., Кушнір Л. С.[2], Старовойтова О. В., Шипук Н. М., Ярошевич В. І. [3], та багато інших вчених.

Розуміння сутності терміну «мала відкрита економіка», відрізняється різноманітністю поглядів та позицій, проте усі вони зводяться до одного такого підходу, як – це економіка невеликої країни; її модель включає рахунок руху капіталу і рахунок поточних операцій. Вона представлена на світовому ринку невеликою часткою і практично не впливає на світову ставку відсотка, приймаючи останню як дану, оскільки її заощадження та інвестиції – лише незначна частина світових заощаджень і інвестицій [1, с. 49].

Глобалізація характеризується сукупністю рис, з яких найбільш значущими є наступні:

- якісне посилення взаємозв'язків національних економік (аж до їх переплетення);
- формування глобальних ринків: фінансових, ресурсних, товарних та ін.;
- істотна роль міжнародних економічних організацій, серед яких найбільше значення мають Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ); зросла роль транснаціональних компаній (ТНК);
- посилення однорідності інституційного середовища: міжнародна уніфікація господарських механізмів, законодавства, форм обліку (звітності) і т.п.;
- твердження інформаційних технологій, нових засобів комунікації, розширення людських контактів в умовах формування постіндустріального суспільства.

Глобалізація – об'єктивний процес, який не може ігнорувати жодна країна, в тому числі і Україна. Глобалізація несе в собі як переваги, так і недоліки для національних економік, які вимагають відповідного реагування [2, с. 162].

Переваги: використання переваг міжнародного поділу праці; можливість виходу на

глобальні світові ринки; придбання на них нових технологій, обладнання, фінансових коштів, інвестицій; засвоєння світового господарського досвіду, нових знань і компетенцій; можливість участі у виробленні світогосподарських рішень.

Недоліки: закріплення відсталого структури виробництва, і зокрема сировинного профілю економіки; наростання зовнішньої заборгованості; витік за кордон «умів» і капіталів; розмивання соціокультурної системи цінностей; небезпека підриву національної економічної безпеки і економічного суверенітету країни і т.п.

У цих умовах загальна лінія відношення до глобалізації повинна полягати в тому, щоб максимально використовувати її вигоди і мінімізувати ризики.

Відкритість малої економіки, без сумніву, робить її більш вразливою до впливу глобалізації, глобальної конкуренції, і ця вразливість може мати критичний характер, прямим чином впливаючи на державну безпеку і навіть суверенітет: «Найбільш уразливими в таких випадках стають малі економіки, які прагнуть зберегти державну суб'єктивність» [2, с. 168].

Економічні відносини, що складаються між різними країнами (включаючи не тільки міждержавні відносини, але і зовнішньоекономічне поведінку конкретних економічних суб'єктів, дія різного роду інститутів або правил, зокрема правил світової торгівлі, функціонування міжнародних організацій), можна визначити як міжнародні економічні відносини. Основними конкретними формами цих специфічних відносин виступають міжнародна торгівля товарами і послугами, міжнародний рух капіталу, міжнародна міграція робочої сили (трудова ресурсів), а сферами цих відносин відповідно світовий ринок товарів і послуг, світовий ринок капіталу, світовий ринок праці. Важливу роль відіграють також валютні відносини і валютні ринки [3].

Ці країни мають подібні риси економіки: ізоляція від основних торгових шляхів, велика відстань до головних ринків збуту, низький рівень життя, невисокий розмір виробництва основних споживчих товарів, невисока конкурентоспроможність.

Якщо крупні країни в умовах глобальної економічної нестабільності можуть спертися на значущі внутрішні ресурси, в тому числі ємний внутрішній ринок, то у малих країн в більшості випадків такі можливості або обмежені, або відсутні про обхідних. Це стосується перш за все досягнення економії на масштабі в приватному секторі та диверсифікації виробництва для зниження ризиків віз зміни умов торгівлі.

Необхідно зауважити, що малі відкриті економіки – тренд останнього часу. Після падіння «залізної завіси» розпався не тільки величезний Радянський Союз, а й, наприклад, маленькі Чехословаччина і Югославія. Але на Заході - схожі процеси, тільки в більш цивілізованій формі. Шотландія збирається провести референдум про відокремлення 18 вересня 2014 року. Згідно з опитуваннями, 41% шотландців - за відділення. У Каталонії референдум повинен був відбутися 9 листопада, але парламент Іспанії його скасував. Референдуми про незалежність канадської провінції Квебек проводилися двічі – в 1980 і 1995 роках, обидва рази невдало. Зараз в місцевому парламенті більшість у партії, що підтримує суверенітет провінції. Загалом, Каталонія і Квебек дуже повільно, але дуже наполегливо рухаються до відокремлення [3].

На сьогодні у світі 109 маленьких країн з яких 84 виникли за останні 70 років. Збільшення числа країн йде паралельно з ростом глобалізації (яка визначалася як світова торгівля до % від світового ВВП), і, як вважають автори звіту, ці процеси пов'язані один з

одним. Глобалізація сприяє інтеграції ринків, економік і суспільств, а це призводить до того, що кордони не мають такого великого значення, як раніше. Іншими словами, економічна інтеграція регіонів через глобалізацію знижує витрати в торгівлі між цими регіонами краще, ніж політична інтеграція цих регіонів в одну державу без внутрішніх кордонів.

Ступінь відкритості економіки можна дослідити за різними параметрами, що стосуються, як правило, внутрішньої торгівлі товарами: квоти експорту та імпорту, їх обсяги на душу населення, частки у відповідних глобальних обсягах, коефіцієнт еластичності. У той же час очевидно, що відкритість абсолютної більшості малих економік світу визнається перш за все їх експортної спеціалізацією, яка, як правило, не диверсифікована.

В умовах глобалізації, яка являється неминучою і призводить до фактичному розмивання національних кордонів (не тільки територіальних, а й культурних), країни з малою відкритою економікою повинні бути готові першими випробувати негативний вплив від різких змін світової кон'юнктури. Та відповідно більш оперативної та ефективною повинна бути їх реакція на подібного роду зовнішні виклики.

Отже, глобалізація та стрімкий розвиток нових технологій, перш за все інформаційних, робить значний вплив на розвиток малих відкритих економік.

З метою збереження виробничого характеру національної економіки (з урахуванням її розміру та відкритості) необхідно приділяти значно більше уваги маркетингу, плануванню і фінансовим аспектам модернізації. Оскільки, посилення конкуренції на традиційних ринках, поступово переформатуванні до ключових ринків так званої «далекої дуги».

Список джерел:

1. Петрук П. В. Вплив глобалізації на малі економіки / П. В. Петрук. // Вісник СумДУ. – 2016. – №3. – С. 48–56.
2. Кушнір Л. С. Інтеграційні об'єднання країн: проблеми і фактори конкурентної стійкості в сучасній світовій економіці / Л. С. Кушнір. // Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2017. – С. 162–170.
3. Ярошевич В. І. Мала відкрита економіка у процесі глобалізації [Електронний ресурс] / В. І. Ярошевич – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mitso.by/web/uploads/ckeditor/1493975201.pdf>